

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Emanuelsson
Antikvarie
031-60 52 12
0701-80 52 28
lena.emmanuelsson@lansstyrelsen.
se

BESLUT
2013-09-30

Diarienummer
432-18449-2011

Sida
1(9)

Bostads AB Poseidon
Att. Thomas Andréasson
Linnégatan 28 B
413 04 Göteborg

Byggnadsminnesförklaring av kv Furiren i Haga Fastigheten Haga 12:6 och Haga 12:11 i Göteborgs kommun

Beslut

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950), kv Furiren i Haga för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 2 § samma lag följande skyddsbestämmelser för kv Furiren i Haga 12:6 och Haga 12:11:

Byggnaderna

1. De på den bifogade kartan markerade byggnaderna får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt till sitt yttre förändras utan Länsstyrelsens tillstånd.
2. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stomme.
3. Inom museidelarna i byggnaderna Haga Nygata 7-9, nummer 1-3 och 5-14 på bifogad ritning, får inte ingrepp göras i rumsindelning, ytskikt eller fast inredning. Till fast inredning hör bl a fönster, träpaneler, dörrar, lister skåp, kakelugnar, murade spisar, järnspisar, brädgolv, golv med stenbeläggning samt inredning i dasset.
4. Inom museidelarna i bottenvåningen Haga Nygata 7 får ingrepp inte göras i äldre anläggningar under golv såsom pumpgrop med murar, trappsteg och övertäckt brädgolv i museirum nr 7 samt stenbeläggningen under museirum nr 3.
5. Inom vindsutrymmen och trappuppgångar på Haga Nygata 7 får ingrepp inte göras i rumsindelning, äldre fast inredning och äldre ytskikt. Till fast inredning på vinden hör bl a kakelugn i museirum, spegeldörrar, brädgolv, bräddtak och förrådens bräddväggar med dörrar och beslag.
6. Ingrepp får inte göras i bostadslägenheternas äldre fasta inredning.
7. Ingrepp får inte göras i portgångarnas äldre fasta inredning samt stenbeläggning. Till fast inredning hör träpaneler, dörrar, lister och

2013-10-07 beslöt...
Lena Emanuelsson

takstuck. I portgången Mellangatan 16 får ingrepp inte göras i dekormålade ytskikt.

8. Ingrepp får inte göras i entréernas och trapphusens rumsindelning, trappornas konstruktion och äldre fasta inredning. Till fast inredning hör bl a träpaneler, dörrar, lister, skåp, handledare och räcken. I trapphusen på Mellangatan 14 får ytskikt med dekormålning på träpanel inte ändras.
9. Ingrepp får inte göras i den sk "vreten" mellan Haga Nygata 7 och Haga Nygata 5, vilken utgör gränsen mellan de ursprungliga fastigheterna.
10. Ingrepp får inte göras i gårdarnas indelning med plank, stenbeläggningar, skyddsstenar vid hörn samt bevarade vattenpumpar.
11. Förträdgården till Haga Nygata 7-9 med staket och kullerstensgångar ska vårdas och underhållas så att karaktären bevaras.
12. Byggnaderna ska underhållas så att de inte förfaller. Vård och underhållsarbeten ska utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet ska ske med material och metoder anpassade till byggnadernas egenart. Samråd med Länsstyrelsen ska ske innan vårdarbeten påbörjas.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna om åtgärderna är förenliga med bevarandet av byggnadsminnets kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen får ställa skäligena villkor för tillståndet. Villkoren får bl a avse hur ändringen ska utföras samt krav på dokumentation och antikvarisk kontroll och medverkan.

Redogörelse för ärendet

Kvarteret Furirens särskilda värden och karaktär uppmärksammades redan i slutet på 1960-talet. När Riksantikvarieämbetet 1975 började diskutera byggnadsminnesförklaringar i stadsdelen Haga var kvarterets nordöstra del ett av de första förslagen. Flera utredningar gjordes och 1984 antog Länsstyrelsen och Göteborgs kommun ett gemensamt handlingsprogram för byggnadsminnen i Haga, vilket bl a omfattade större delen av kvarteret Furiren.

Kvarterets äldre delar restaurerades och renoverades 1986-90, finansierat med stöd av sk statliga tilläggsån, och var Hagas mest kostnadskrävande upprustning av bostadsbebyggelse. Haga Nygata 7 (Haga herrgård) är den byggnad i Haga där de största antikvariska satsningarna gjordes.

I upprustningsarbetet av kvarteret ingick även bevarandet av gårdsmiljöerna, vilket var en viktig fråga som även drevs av den lokala kvarteretsrörelsen i Haga.

Göteborgs Historiska museum engagerade sig i frågan om att inrätta ett stadsdelsmuseum i kvarteret. Med stöd av särskilda bidrag iordningsställdes tre museilägenheter på Haga Nygata 7-9, där Hagas historia levandegörs och speglas genom tre familjer från olika epoker som varit bosatta i kvarteret. Byggnaderna i kvarteret representerar tiden före industrialismen men även 1800-talets senare del då landshövdingehuset kom att utvecklas.

Göteborgs Stadsmuseum gjorde en kulturhistorisk utredning av kvarteret. Detta underlag har legat till grund för utformningen av skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen remitterade frågan om byggnadsminnesförklaring till fastighetsägaren Bostads AB Poseidon den 9 mars 2013. Fastighetsägaren motsatte sig då en byggnadsminnesförklaring. Länsstyrelsen reviderade förslaget till skyddsbestämmelser i samråd med Bostads AB Poseidon som därefter accepterade en byggnadsminnesförklaring av kv Furiren. Länsstyrelsen remitterade förslag till byggnadsminnesförklaring den 2 november 2012. Den 16 september 2013 inkom till Länsstyrelsen byggnadsnämndens beslut att tillstyrka en byggnadsminnesförklaring.

Upprustningen/bevarandet av Haga

Redan på 1930-talet fanns planer på att riva Haga. Dåvarande stadsplanechefen Uno Åhrén var en stark företrädare för funktionalismen. Den täta bebyggelsen och blandningen av bostäder och verksamheter/arbetsplatser i Haga stämde dåligt överens med funktionalismens ideal med krav på ljus, luft och grönska. Rivning föreslogs vid denna tid för i stort sett all bebyggelse i Haga. Under 1940-50-talen diskuterades flera planer för nybebyggelse, dock utan konkreta förslag. Det halvkommunala saneringsbolaget Göta Lejon bildades 1958 och Haga utpekades som ett av stadens 15 områden, aktuella för "sanering och fastighetsförnyelse".

Haga ingick i den inventering som Göteborgs historiska museum gjorde 1967 och 1970 klassades Haga som en kulturhistorisk miljö av riksintresse. Ett starkt lokalt engagemang för Hagas bevarande hade mobiliserats genom bildandet av flera aktions- och bevarandegrupper. Historiska museet utformade ett bevaringsförslag för Haga 1972 som av planerarna bedömdes som alltför omfattande. 1974 upprättade stadsbyggnadskontoret ett antal förslag som omfattade både bevarande och förnyelse. Samma år kom bestämmelserna om statliga tilläggsån för ombyggnad av bostadshus i byggnadsminnesklass. Arbetet med förnyelsen/upprustningen av Haga genomfördes huvudsakligen mellan åren 1984-1997. Samtidigt upprättades detaljplaner med skyddsbestämmelser för stora delar av Haga. Förnyelsen av Haga innebar att 1/3 av husen bevarades med stöd av statliga tilläggsån till kulturhistorisk bebyggelse. Bevarandet inriktades huvudsakligen mot stråk med äldre be-

byggelse t ex utmed Haga Nygata och Västra Skansgatan. Ny bebyggelse uppfördes i de kvarter som rivits.

Historik

Kvarteret Furiren omfattade på 1600-talet ca 15 tomter. Enligt stadskartan från 1704 ligger kvarteret Furiren endast 50 m från den kaponjärgrav som ledde från staden ut till Skansen Kronan. Tomterna var fram till 1800-talets början glest bebyggda med låga trähus. År 1840 bodde ca 150 personer i kvarteret. Många hade arbete i hamnen eller var hantverkare.

Mellan åren 1884 och 1895 ersattes mer än hälften av kvarterets äldre låga byggnader med landshövdingehus då kvarterens tomtmark förtätades med högre hus. Av de ca 200 lägenheterna i kvarteret var mer än hälften på endast ett rum och kök. Vid gården Haga Nygata bodde t ex på 1920-talet tre familjer med 5-7 barn i lägenheter om 1 rok.

På 1930-talet installerades wc i några trapphus och i enstaka lägenheter, men den påbörjade moderniseringen av Haga avstannade när förslaget om rivning av hela Haga presenterades. Saneringen av kvarteret började förberedas på 1950-talet och lägenheternas äldre fasta inredningen i form av kakelugnar, vedspis och äldre köksinredning fanns då i stor utsträckning kvar. Fastigheterna köptes in av Göteborgs stad och det halvkommunala bolaget "Göta Lejon". Den första rivningen gjordes på Frigångsgatan 1958. Därefter startade en diskussion om bevarande. År 1984 beslutades att de fyra tomterna i söder skulle bebyggas med nya hus och att övriga delar av kvarteret skulle bevaras och renoveras.

Många hyresgäster i kvarteret var mycket engagerade både före och under planeringen av upprustningen. En kvartersförening bildades och den presenterade egna förslag i skriften "Så vill vi ha det i kv Furiren i Haga" 1986-87 när ombyggnaderna skulle starta i kvarteret Furiren flyttade "Husnallar" in i en av byggnaderna.

I samband med grundläggningsarbeten på fastigheten Haga Nygata 7-9 påträffades konstruktioner under nuvarande golvnivå, vilket föranledde en arkeologisk undersökning. I samband med utgrävningar påträffades en pumpanordning. Murarna och pumpstocken konserverades. Pumpen bedömdes kunna vara från 1600-talet och tillhör i så fall Hagas allra äldsta historia. Fynden gjordes i ett av museirummen.

Göteborgs historiska museum påtalade 1985 betydelsen av att tillgängliggöra Hagas historia för allmänheten t ex i form av museum. Delar av det äldsta huset, Haga Nygata 7, det s k "Haga herrgård" och en lägenhet i huset iordningsställdes för detta syfte. Museet heter "Hem i Haga" och drivs av Göteborgs Stadsmuseum.

Beskrivning

Byggnaderna på Haga Nygata 7 och 9 ger kvarteret Furiren en särskild karaktär. Den äldsta delens bottenvåning är från 1700-talet med tidstypiska små fönster med handblåst glas samt portgång. Mot gatan finns en förträdgård som återskapades i samband med upprustningsarbeten i kvarteret. Övervåningen med sina högre fönster är från 1800-talets ombyggnad.

Mot korsningen Haga Nygata – Västra Skansgatan vänder sig en byggnad (uppförd 1871) med ett diagonalt avskuret hörn. Bostadshuset Haga Nygata 7-9 och Västra Skansgatan 5-7 är sammanbyggda och bildar ett gemensamt gårdsrum där gårdarna avskiljs genom ett plank. Gården har en bevarad vattentempump och ett utedass. Gårdsytan är täckt med storgatsten och kullerstensbeläggning.

”Hem i Haga” omfattar museirum i byggnaderna Haga Nygata 7-9. Bottenvåningen på Haga Nygata 7 innehåller olika museilägenheter. ”Järnbärens” hem är från 1800-talets första hälft. ”Skomakarens verkstad” är ett kök kombinerat med skomakeri från 1930-talet samt ett bostadsrum från 1700-talet. På vinden finns bostadsrum från 1800-talets mitt. Det yngre huset på Haga Nygata 9 inrymmer museilägenheten ”Arbetarens ett rum och kök” som speglar ett arbetarhem från 1920-talet. I en källarlokal finns en utställning om Hagas historia. På gården finns en pump som användes fram till 1930-talet samt ett utedass som var i bruk så sent som till 1970-talet.

På Västra Skansgatan 5 och 7 har träbyggnaderna från 1871 en förhöjd källare, en slags föregångare till landshövdingehuset. Invändigt finns ursprunglig inredning som pärlspontpanel, spegeldörrar och kakelugnar bevarade i lägenheterna. Många fönster och ytterdörrar är original från nybyggnadstiden.

Byggnaderna på Västra Skansgatan 11-13 uppfördes 1891 i nyrenässansstil med fönsteromfattningar och portar som givits en omsorgsfull och påkostad dekorutformning. Fasadpanelen är liggande och bottenvåningen är rusticerad. Takkuporna, s k oxögon, har dekorativt utformade snickeridetaljer. Arkitekt var Robert Hansson. Runt sekelskiftet 1900 bodde här 196 personer varav 80 var barn.

Landshövdingehuset på Mellangatan 8 och 12-16 är byggda mellan 1884 och 1895. Huset på Mellangatan 8 byggdes 1884 med sparsam dekor och ett flackt tak till skillnad från husen på 1890-talet som har detaljrika fönsteromfattningar. De brutna taken är täckta med plåt.

Haga Nygata 5 uppfördes 1858 efter ritningar av stadsarkitekten H Kaufman. Huset hade då en handelslokal eller liknande i bottenvåningen. Under 1900-talets första hälft ägdes huset av familjen Anderberg som hade en tygaffär i huset. I byggnaden har funnits ett skrädveri, en slöjdverkstad och en blomsterhandel. Bottenvåningen har skyltfönster mot Haga Nygata och mot Mellangatan mindre fönster med fyra rutor, vilken iordningställdes till ett tidigare utseende i samband med upprustningen av kvarteret. Taket är tegel-

täckt och fasaden har stående grönmålad panel. Utmed takfoten sitter små vindsfönster.

Motivering

Enligt 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (SFS 1988:950) får Länsstyrelsen förklara en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde för byggnadsminne.

Kvarteret Furiren ligger i en tidigt utbyggd del av Haga och ingår i områdets första fastställda stadsplan. Det omfattar varsamt renoverade men moderniserade lägenheter samt musealt renoverade lägenheter för visning som skildrar olika livsvillkor i Haga. Kvarteret fick som bostadshus de största statliga tillägglånen i Haga. I stadsdelsmuseet ingår utställning om Haga historia samt tre hem från olika tider, dess på gården, vindsrum för bostad samt samlingslokal.

De enskilda byggnaderna i kvarteret bildar en byggnadshistorisk helhet. Den äldsta bebyggelsen representeras av 1700-talets friliggande knuttimrade byggnader med tillhörande trädgård. I kvarteret finns byggnader som representerar landshövdingehusets utveckling. Byggnaderna på Haga Nygata 9/ Västra Skansgatan 7-9 uppfördes på 1870-talet med förhöjd källare, som delvis var avsedd att användas för butik eller liknande. De uppfördes av snickarmästare August Bark, ägare till en av Sveriges första snickerifabriker. Byggnaden på Mellangatan 8 med flackt sadeltak och sparsam dekor representerar en relativt tidig landshövdingetyp, till skillnad från de på Mellangatan 12-16 som är exempel på landshövdingehus i nyrenässansstil med rik dekor. Byggnaderna på Västra Skansgatan 11-13 från 1891 är särskilt påkostade landshövdingehus.

I kvarterets upprustade bostadslägenheter finns mycket av den ursprungliga inredningen bevarad såsom spegeldörrar, trägolv, kakelugnar, vedspisar, stuckatur m m.

Bostadslägenheterna en trappa upp på Haga Nygata 7 har unika inslag med bl a dörrar, brädtak och kakelugnar från tidigt 1800-tal eller tidigare samt en spis med järnhäll (föregångare till järnspisen).

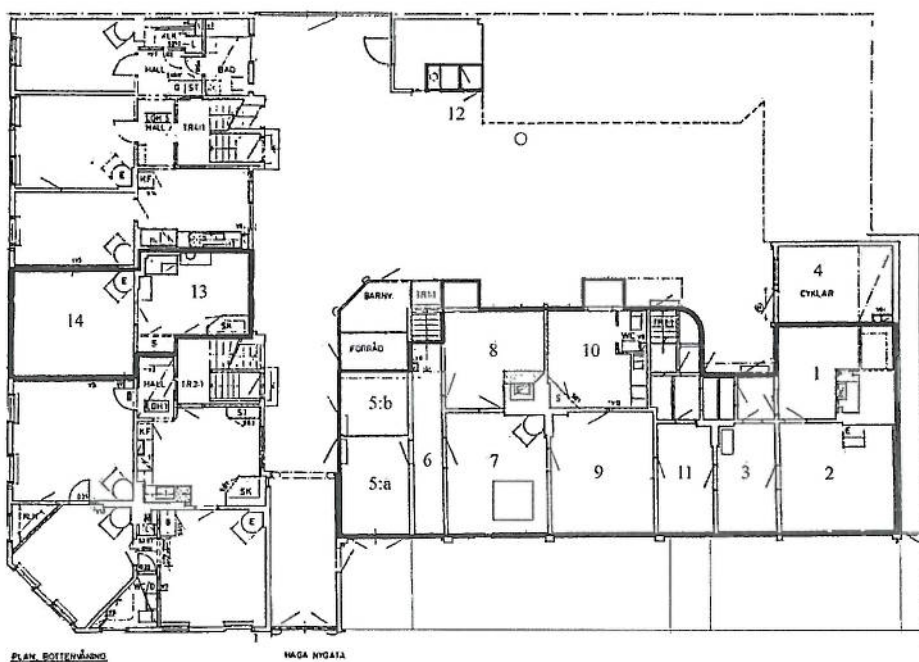
Haga Nygata 7 har många inslag som speglar Hagas äldsta historia. Här finns rester av en vattenpump som sannolikt är från 1600-talet, den enda i sitt slag i Göteborg. Andra viktiga delar är en kullerstensbelagd portgång från 1700-talet, ”vreten” (ursprunglig gränsmarkering mellan husen) mellan Haga Nygata 7 och 5 samt en äldre vindsvåning med små bostadsrum.

Kvarteret Furiren är det enda kvarteret i Haga som i samband med upprustningen/saneringen fick behålla sina kringbyggda gårdar och blandningen med tvåvånings trähus och landshövdingehus.

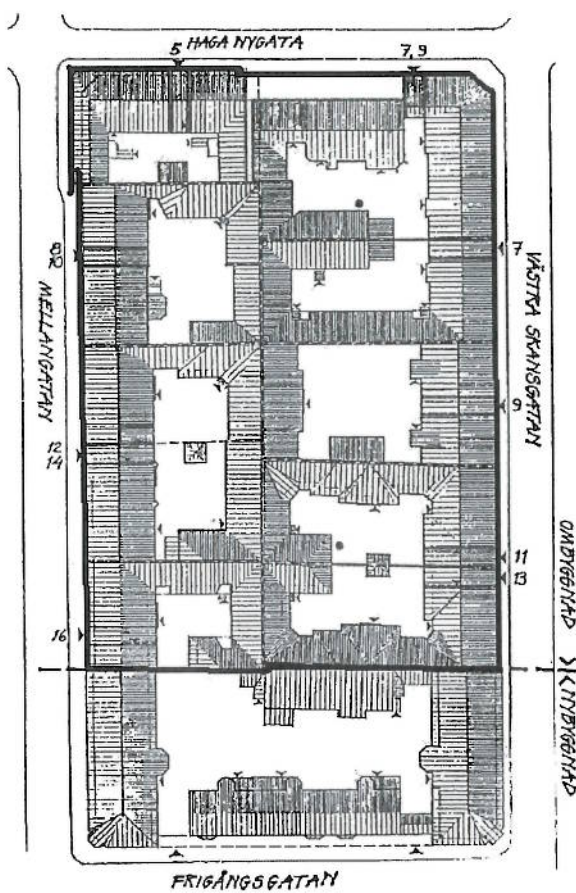
De kringbyggda gårdarna har enkelt utformade fasader. Bevarat uthus och vattenpumpar visar på den standard som fanns i kvarteret på många håll i Haga ända fram till 1970-talet.

Kvarteret Furiren är ett lyckat exempel på hur Hagas invånare under 1970- och 80- talet engagerade sig i bevarandet av stadsdelen och påverkade resultatet.

Länsstyrelsen bedömer att kv Furiren på fastigheten Haga 12:6 och 12:11 är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Museidelarna omfattar rum 1-3 och 5-14.

Byggnader inom svart linje omfattas av byggnadsminnet. Portgångar och förträdgård är markerade.

Länsstyrelsen bedömer att kv Furiren är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

Beslutet bidrar till att uppnå de svenska miljömålen.

Övrigt

Nuvarande fastighetsägare: Bostads AB Poseidon, Linnégatan 28 B, 413 04 Göteborg

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Förvaltningsrätten, se bilagan *Hur man överklagar*.

I detta ärende har länsöverdirektör Agneta Kores tagit beslut, länsantikvarie Karolina von Mentzer deltagit och antikvarie Lena Emanuelsson varit föredragande.

Agneta Kores

Lena Emanuelsson

Bilaga

Hur man överklagar

Kopia

Riksantikvarieämbetet
Göteborgs Stadsmuseum
Göteborgs byggnadsnämnd
Göteborgs Stadsbyggnadskontor
Samhällsbyggnadsenheten
Kulturmiljöenheten

Efter laga kraft

Riksantikvarieämbetet (med laga kraftsbevis)
Fastighetsregistret, VicNatur/ÖVR, Kulturmiljöenheten, Mariestad

